

บทที่ 2 ทบทวนเอกสาร

2.1 ทฤษฎีและแนวคิด

2.1.1 การรวมกลุ่ม

กลุ่มเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดในระบบสังคม ประกอบไปด้วยบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป สมาชิกแต่ละคนมีสถานะภาพที่แตกต่างกันออกไป แต่บทบาทหน้าที่ต้องมีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน (พงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์. 2535) “กลุ่ม” หมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมตัวกันหรือมาปรึกษาหารือกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อที่จะแก้ปัญหาในเรื่องต่างๆ ให้หมดไป หรือบรรลุวัตถุประสงค์ของตนเองที่ตั้งเป้าหมายไว้ (เสถียร จิรรังสิมันต์. 2549)

พิสมัย วิบูลย์สวัสดิ์ และคณะ (2522) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่มว่า กลุ่มเกิดจากการที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีความสัมพันธ์กัน โดยมีประโยชน์และเป้าหมายร่วมกัน สำหรับความสัมพันธ์นี้อาจมีตั้งแต่น้อยไปหามาก ซึ่งดูได้จากช่วงเวลาในการคงอยู่ของกลุ่มว่าสั้นหรือยาว ขนาดของกลุ่มนั้นมีขนาดตั้งแต่เล็กถึงใหญ่มาก เนื่องจากกลุ่มเกิดจากการรวมตัวของบุคคลต่างๆ โดยหลักใหญ่ในการรวมกลุ่มคือเพื่อสนองความต้องการของสมาชิก กลุ่มจึงมีความสำคัญต่อสมาชิกทุกคน ส่วนสาเหตุที่ทำให้มนุษย์จะต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มนั้นเพราะว่า มนุษย์มีความต้องการที่ไม่สิ้นสุดและความต้องการต่างๆที่เกิดขึ้นตัวเองไม่สามารถตอบสนองได้ทั้งหมดจึงต้องมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

กรพินธุ์ วงษ์พานิช (2555) สรุปลักษณะสำคัญของกลุ่มได้ 3 ประการ คือ

1. กลุ่มจะต้องมีคนอย่างน้อยที่สุดสองคนมารวมกัน
2. กลุ่มจะต้องมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันหรือปฏิสัมพันธ์
3. กลุ่มจะต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ทำให้คนที่เข้าร่วมกลุ่มเกิดความพึงพอใจหรือมีแรงจูงใจอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้คนเข้าร่วมกลุ่ม

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542) อธิบายสาเหตุที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มว่า โดยทั่วไปการที่คนมีการรวมกลุ่มเพราะเขารู้ว่ากลุ่มจะสามารถสนองความต้องการบางอย่างหรือหลายๆอย่างได้ มีเหตุผลอยู่หลายประการ ดังนี้

1. บุคคลนั้นอาจถูกดึงเข้ากลุ่มโดยบุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่มนั้นอยู่แล้ว ซึ่งคนที่ดึงจะคาดหวังไว้ล่วงหน้าแล้วว่าเขาได้เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้นจะได้รับผลดี
2. บุคคลนั้นรู้สึกว่าจะจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นมีผลที่คุ้มค่า
3. บุคคลนั้นเข้าร่วมกลุ่มเพราะเขาพอใจที่จะได้มีความสัมพันธ์กับสมาชิกในกลุ่ม หรือกิจกรรมของกลุ่มเป็นที่ดึงดูดใจ
4. บุคคลนั้นอาจจะเข้าร่วมกลุ่มเนื่องจากจุดมุ่งหมายทางอ้อม

จรัญ พรหมอยู่ (2528) ได้แบ่งประเภทของกลุ่มไว้ว่า

กลุ่มคนระดับเดียวกันและกลุ่มคนหลายระดับ โดยกลุ่มคนระดับเดียวกันหมายถึงกลุ่มคนที่ประกอบด้วยผู้คนที่อยู่ในลำดับชั้นสังคมเดียวกัน เช่น สโมสรอาจารย์ สมาคมแพทย์ ส่วนกลุ่มคนหลายระดับหมายถึงกลุ่มคนที่ประกอบไปด้วยผู้คนต่างระดับชั้นมาอยู่รวมกัน เช่น พุทธสมาคม สหกรณ์ผู้บริโภค ซึ่งอาจประกอบไปด้วยบุคคลในต่างสาขาอาชีพ

กลุ่มคนที่จัดตั้งขึ้นเป็นแบบแผนและไม่เป็นแบบแผน โดยกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเป็นแบบแผนหมายถึงกลุ่มที่กำหนดระเบียบที่ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติของสมาชิก กำหนดตำแหน่งหน้าที่ของสมาชิกและจะมีแบบแผน มีเป้าหมายของกลุ่มที่แน่นอน ส่วนกลุ่มที่ไม่มีแบบแผน ได้แก่กลุ่มที่รวมกันอยู่แบบไม่เป็นทางการ ไม่มีระเบียบที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติที่แน่นอน ผู้คนติดต่อสัมพันธ์เป็นส่วนตัว

กลุ่มชั่วคราวและกลุ่มถาวร โดยกลุ่มชั่วคราวเป็นกลุ่มที่ผู้คนมารวมตัวกันในระยะสั้นและอาจจะแยกย้ายไป การมารวมตัวกันอาจจะมีจุดมุ่งหมายแตกต่างกันไป ไม่ค่อยมีความผูกพันกันในบรรดาสมาชิก ส่วนกลุ่มถาวร ผู้คนที่มารวมตัวกันจะมีจุดมุ่งหมายในการรวมตัวและมีระเบียบแบบแผนที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ เช่น ครอบครัว บริษัท องค์กร เป็นต้น

ชุมชนชนบทและชุมชนเมือง กลุ่มคนอาจแบ่งเป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ คือกลุ่มคนที่มีชีวิตอยู่ในชนบทหรือนอกเขตเทศบาล ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ มีชีวิตความเป็นอยู่แบบง่ายๆ วิถีชีวิตขึ้นอยู่กับธรรมชาติเป็นสำคัญ กับอีกกลุ่มหนึ่งคือชุมชนเมือง เป็นกลุ่มคนที่กระจุกตัวอยู่บริเวณใดบริเวณหนึ่ง ผู้คนมีอาชีพนอกภาคการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ดำเนินชีวิตขึ้นอยู่กับข้อกำหนดเวลาและแบ่งแยกงานรับผิดชอบโดยเฉพาะ ความสัมพันธ์ของผู้คนเป็นไปตามภาระหน้าที่

2.1.2 ทูทางสังคม

ทูทางสังคมเกิดจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของความไว้วางใจเชื่อใจสายใยความผูกพัน และวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทยผ่านระบบความสัมพันธ์ในองค์ประกอบหลักได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และองค์ความรู้ ซึ่งจะเกิดเป็นพลังในชุมชนและสังคม องค์ประกอบหลักทั้ง 4 ด้านมีบทบาทและยึดโยงให้เกิดทูทางสังคม ดังนี้

1. คน มีบทบาทหลักในการพัฒนาประเทศที่ต้องได้รับการพัฒนาในทุกมิติทั้งทางด้านสุขภาพ ด้านจิตใจ และด้านสติปัญญา
2. สถาบัน มีบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมของคนในชุมชนและสังคม เพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยมีสถาบันหลักได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันการศึกษา ภาคธุรกิจเอกชนและสถาบันสื่อ
3. วัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานและเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้นๆซึ่งมีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ ในรูปแบบของความเชื่อ ความศรัทธา จารีตประเพณี ค่านิยม
4. องค์ความรู้ ประกอบไปด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการดำเนินชีวิตที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง ทำให้เกิดความหลากหลายของความรู้ ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่สามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติได้ มีความหลากหลาย ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของชุมชนได้

องค์ประกอบหลักทั้ง 4 ด้านนับว่าเป็นสินทรัพย์ที่สำคัญของสังคมไทย เมื่อเกิดการผสมผสานกันบนพื้นฐานของความไว้วางใจและระบบความสัมพันธ์จะก่อให้เกิดเป็นทุนทางสังคม ดังนั้น ทุนทางสังคมจึงเกิดจากการสั่งสม ปรับเปลี่ยน ต่อยอด พัฒนาและสร้างขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา ขณะเดียวกันทุนทางสังคมยังสามารถลดน้อยถอยลงหรือหมดไปหากขาดการรวมตัว ร่วมคิดและร่วมทำ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548)

2.1.3 เกษตรทฤษฎีใหม่

เกษตรทฤษฎีใหม่ (New Theory Farming) คือ ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงที่เด่นชัดที่สุดซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรินี้เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่มักประสบปัญหาทั้งภัยธรรมชาติและปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อการทำงานเกษตรให้สามารถผ่านพ้นช่วงเวลาวิกฤตโดยเฉพาะการขาดแคลนน้ำได้โดยไม่ต้องรื้อถอนและยกกล้าบักนึ่ง (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2558)

ความเสี่ยงที่เกษตรกร มักพบเป็นประจำประกอบด้วย (1) ความเสี่ยงด้านราคาสินค้าเกษตร (2) ความเสี่ยงในราคาและการพึ่งพาปัจจัยการผลิตสมัยใหม่จากต่างประเทศ (3) ความเสี่ยงด้านน้ำฝนทิ้งช่วง ฝนแล้ง (4) ภัยธรรมชาติอื่นๆ และโรคระบาด (5) ความเสี่ยงด้านแบบแผนการผลิตเช่น ความเสี่ยงด้านโรคและศัตรูพืช ความเสี่ยงด้านการขาดแคลนแรงงาน และความเสี่ยงด้านหนี้สินและการสูญเสียที่ดินเป็นต้น

เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางหรือหลักการในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุดแบ่งความสำคัญของทฤษฎีใหม่ เป็น 3 ข้อ ดังนี้

1. มีการบริหารและจัดแบ่งที่ดินแปลงเล็กออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจนเพื่อประโยชน์สูงสุดของเกษตรกร
2. มีการคำนวณโดยใช้หลักวิชาการเกี่ยวกับปริมาณน้ำที่จะกักเก็บให้พอเพียงต่อการเพาะปลูกได้อย่างเหมาะสมตลอดปี
3. มีการวางแผนที่สมบูรณ์แบบสำหรับเกษตรกรรายย่อย โดยมี 3 ขั้นตอนดังนี้

3.1 ทฤษฎีใหม่ขั้นต้น

ให้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน ตามอัตราส่วน 30:30:30:10 ซึ่งหมายถึงพื้นที่ส่วนที่หนึ่ง ประมาณ 30% ให้ขุดสระเก็บกักน้ำเพื่อใช้เก็บกักน้ำฝนในฤดูฝนและใช้เสริมการปลูกพืชในฤดูแล้งตลอดจนการเลี้ยงสัตว์และพืชน้ำตื้นๆ พื้นที่ส่วนที่สองประมาณ 30% ให้ปลูกข้าวในฤดูฝนเพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันสำหรับครอบครัวให้เพียงพอตลอดปีเพื่อลดค่าใช้จ่ายและสามารถพึ่งตนเองได้พื้นที่ส่วนที่สาม ประมาณ 30% ให้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ พืชสมุนไพร ฯลฯ เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน หากเหลือบริโภคนำไปจำหน่ายและพื้นที่ส่วนที่สี่ ประมาณ 10% เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ถนนหนทางและโรงเรือน

3.2 ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สอง

การให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูป กลุ่ม หรือสหกรณ์ร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินการในด้าน (1) การผลิต (พันธุ์พืช เตรียมดิน ชลประทาน ฯลฯ) โดยเกษตรกรจะต้องร่วมมือในการผลิต ตั้งแต่เตรียมดิน หาพันธุ์พืช ปุ๋ยการจัดการน้ำ และอื่นๆ เพื่อการเพาะปลูก (2) การตลาด (ลานตากข้าว ยุ้ง เครื่องสีข้าว การจำหน่ายผลผลิต)เมื่อมีผลผลิตแล้ว จะต้องเตรียมการต่างๆ เพื่อการขายผลผลิตให้ได้ประโยชน์สูงสุดตลอดจนการรวมกันขายผลผลิตให้ได้ราคาดีและลดค่าใช้จ่ายลงด้วย (3) การเป็นอยู่ (กะปิ น้ำปลา อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ) เกษตรกรต้องมีความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควรโดยมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหารการกินต่างๆ กะปิ น้ำปลา เสื้อผ้าที่พอเพียง (4) สวัสดิการ (สาธารณสุข เงินกู้) แต่ละชุมชนควรมีสวัสดิภาพและบริการที่จำเป็น เช่น มีสถานอนามัยเมื่อยามป่วยไข้ หรือมีกองทุนไว้กู้ยืมเพื่อประโยชน์ในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน (5) การศึกษา (โรงเรียน ทุนการศึกษา) ชุมชนควรมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา เช่น มีกองทุนเพื่อการศึกษาเล่าเรียนให้แก่เยาวชนของชุมชนเอง (6) สังคมและศาสนาชุมชนควรเป็นที่รวมในการพัฒนาสังคมและจิตใจ โดยมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว

3.3 ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สาม

เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรก็ควรพัฒนาก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่สามต่อไป คือ ติดต่อประสานงานเพื่อจัดหาทุนหรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคาร หรือบริษัท ห้างร้านเอกชนมาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งนี้ทั้งฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคารหรือบริษัทเอกชนจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือเกษตรกรขายข้าวได้ราคาสูง (ไม่ถูกกดราคา) ธนาคารหรือบริษัทเอกชนสามารถซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ (ซื้อข้าวเปลือกตรงจากเกษตรกรและมาสีเอง) เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคได้ในราคาต่ำ เพราะรวมกันซื้อเป็นจำนวนมาก (เป็นร้านสหกรณ์ราคาขายส่ง) ธนาคารหรือบริษัทเอกชนจะสามารถกระจายบุคลากร เพื่อไปดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

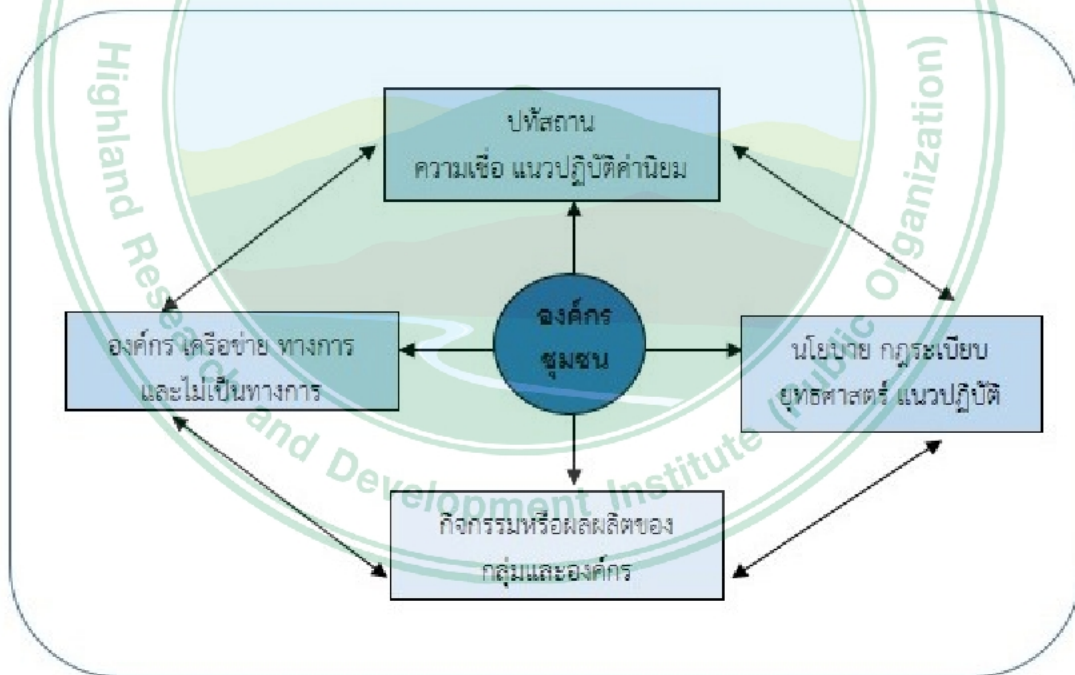
ประโยชน์ของทฤษฎีใหม่ ได้แก่ (1) ให้ประชาชนพออยู่พอกินสมควรแก่อัตภาพในระดับที่ประหยัด ไม่อดอยากและเลี้ยงตนเองได้ตามหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” (2) ในหน้าแล้งมีน้ำน้อยก็สามารถเอาน้ำที่เก็บไว้ในสระมาปลูกพืชผักต่างๆ ที่ใช้น้ำน้อยได้โดยไม่ต้องเบียดเบียนชลประทาน (3) ในปีที่ฝนตกตามฤดูกาลโดยมีน้ำดีตลอดปีทฤษฎีใหม่นี้สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรได้โดยไม่ต้องร้อนในเรื่องค่าใช้จ่ายต่างๆ (4) ในกรณีที่เกิดอุทกภัยเกษตรกรสามารถที่จะฟื้นตัวและช่วยตัวเองได้ในระดับหนึ่งโดยทางราชการไม่ต้องช่วยเหลือมากนัก ซึ่งเป็นการประหยัดงบประมาณด้วย

เกษตรทฤษฎีใหม่ที่ดำเนินการโดยอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติ น้ำฝนจะอยู่ในลักษณะ “หมิ่นเหม่” เพราะหากปีใดฝนน้อย น้ำอาจจะไม่เพียงพอ ฉะนั้นการที่จะทำให้ทฤษฎีใหม่สมบูรณ์ได้นั้นจำเป็นต้องมีสระเก็บกักน้ำที่มีประสิทธิภาพและเต็มความสามารถโดยการมีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่สามารถเพิ่มเติมน้ำในสระเก็บกักน้ำให้เต็มอยู่เสมอตั้งแต่เช่นกรณีของการทดลองที่โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริจังหวัดสระบุรีดังภาพที่ 4 วงกลมเล็กคือสระน้ำที่เกษตรกรขุดขึ้นตามทฤษฎีใหม่เมื่อเกิดช่วงขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งเกษตรกรสามารถสูบน้ำมาใช้ประโยชน์ได้และหากน้ำในสระน้ำไม่

เพียงพอก็ขอรับน้ำจากอ่างห้วยหินขาว (อ่างเล็ก) ซึ่งได้ทำระบบส่งน้ำเชื่อมต่อทางท่อมายังสระน้ำที่ได้ขุดไว้ในแต่ละแปลงซึ่งจะช่วยให้สามารถมีน้ำใช้ตลอดปีแต่ในกรณีที่เกษตรกรใช้น้ำมาก อ่างห้วยหินขาว (อ่างเล็ก) ก็อาจมีปริมาณน้ำไม่เพียงพอก็สามารถใช้วิธีการผันน้ำจากเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ (อ่างใหญ่) ต่อลงมายังอ่างเก็บน้ำห้วยหินขาว (อ่างเล็ก)ก็จะช่วยให้มีปริมาณน้ำมาเติมในสระของเกษตรกรพอตลอดทั้งปีโดยไม่ต้องเสี่ยงโดยระบบการจัดการทรัพยากรน้ำตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสามารถทำให้การใช้น้ำมีประสิทธิภาพอย่างสูงสุดจากระบบส่งท่อเปิดผ่านไปตามแปลงไร่นาต่างๆ ได้ 3-5 เท่า เพราะช่วงฤดูฝนนอกจากจะมีน้ำในอ่างเก็บน้ำแล้ว ยังมีน้ำในสระของราษฎรเก็บไว้พร้อมกันด้วยทำให้มีปริมาณน้ำเพิ่มอย่างมหาศาลน้ำในอ่างที่ต่อมาสู่สระจะทำหน้าที่เป็นแหล่งน้ำสำรองเท่านั้น

2.1.4 แนวคิดวิเคราะห์เชิงสถาบัน (Institutional Analysis)

Woodhill (2004) ได้เสนอแนะกรอบแนวคิดแบบวิเคราะห์เชิงสถาบัน ซึ่งอธิบายทั้งรูปแบบองค์กรชุมชนที่จัดตั้งเป็นองค์กรชัดเจนทั้งที่เป็นองค์กรเดี่ยวหรือเครือข่าย และมีมิติอื่นที่มีความสำคัญต่อมิติด้าน สถาบัน ประกอบด้วย 1) ระบบความเชื่อ ได้แก่ ศาสนา ระบบคุณค่า พิธีกรรม ความเชื่อดั้งเดิม 2) นโยบายและกฎระเบียบ 3) ระบบการผลิตและกิจกรรมของกลุ่มและองค์กร และ 4) กลุ่ม/องค์กรที่เคยมีในอดีตหรือที่มีอยู่ในชุมชนในปัจจุบัน ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่ซับซ้อนที่ส่งผลให้กลไกการดำเนินงานของกลุ่มและองค์กรชุมชนประสบความสำเร็จหรือไม่ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดแบบวิเคราะห์เชิงสถาบัน

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อุไรวรรณ พวงสายใจ (2545) ได้ศึกษาเรื่องทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในพื้นที่บ้านสันป่ายาง ตำบลสันป่ายาง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยทุนทางสังคมที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งประกอบด้วย ทุนภายในและทุนภายนอก ทุนภายในได้แก่ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนบุคคล ทุนการศึกษาเรียนรู้ ทุนองค์กร ทุนเครือข่าย และทุนทางเศรษฐกิจ ทุนภายนอกได้แก่ นโยบายโครงสร้างภาครัฐ ทุนสวัสดิการจากรัฐ/เอกชน ทุนเศรษฐกิจจากรัฐ/เอกชน ทุนการศึกษาจากรัฐ/เอกชน และทุนบุคคลจากรัฐ/เอกชน ทุนทางสังคมที่ส่งผลให้องค์กรชุมชนเข้มแข็งประกอบไปด้วย ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ดิน ป่าไม้ แม่น้ำ ทุนเหล่านี้มีความอุดมสมบูรณ์เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่พึ่งพาธรรมชาติ ชุมชนที่มีที่ดินใช้เป็นที่ตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยที่ทำการต่างๆและทำมาหากิน ทำการเกษตร มีป่าไม้อยู่ใกล้หมู่บ้านซึ่งชาวบ้านช่วยกันดูแล การหาของป่า ทุนทางธรรมชาติเป็นส่วนประกอบพื้นฐานที่เอื้อประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่งการนำทุนทางสังคมมาใช้ประโยชน์คุ้มค่าคงอยู่สืบต่อไปให้ลูกหลานต่อไป การแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันในหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้าน ทำให้เกิดการเรียนรู้และสามารถนำความรู้มาพัฒนาองค์กร สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และเป็นเครือข่ายในการศึกษาดูงานได้ และจากผลการศึกษาสรุปได้ว่า ทุนทางสังคมที่มาจากภายนอกชุมชนจะมีบทบาทต่อความเข้มแข็งขององค์กรน้อยกว่าทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน ความเข้มแข็งขององค์กรที่เกิดขึ้นจากการใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนเป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างศักยภาพด้านต่างๆขององค์กร เป็นกลไกสำคัญสามารถเป็นแรงผลักดันให้องค์กรเกิดการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงได้ องค์กรชุมชนจึงเป็นทุนที่สำคัญต่อการพัฒนาที่สามารถควบคุมและการจัดการทรัพยากรของชุมชน สามารถสร้างอำนาจในการต่อรองกับภาครัฐบาลและเอกชน รวมทั้งมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ด้วยการใช้ภูมิปัญญาการศึกษาเรียนรู้จากคน ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมในชุมชน

อัมภา จันทราภาศ (2543) ในเรื่องทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน บ้านโป่งนก ตำบลแม่คะ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่พบว่าทุนทางสังคมที่ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งมี 2 ส่วน คือ 1. ปัจจัยภายในชุมชนซึ่งแบ่งเป็น ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนบุคคล ทุนเครือข่าย ทุนองค์กร การมีกลุ่มหรือองค์กรในชุมชนเกิดจากการรวมตัวกันของผู้คนในชุมชนที่มีความสัมพันธ์กัน มีแนวคิดที่คล้ายคลึงกันในเรื่องต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน โดยชุมชนบ้านโป่งนกมีการรวมตัวกันภายในชุมชนเพื่อพึ่งพาอาศัยกัน มีความร่วมมือร่วมใจกันทำกิจกรรมในชุมชน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ความช่วยเหลือกัน ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง 2. ปัจจัยภายนอกชุมชน ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้ชุมชนได้มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตามแผนพัฒนาของรัฐบาล อิทธิพลทางการเมือง การปกครอง ระบบตลาด และการติดต่อสื่อสารจากภายนอก ทำให้เกิดเครือข่ายกับภายนอกชุมชนมากขึ้น ซึ่งการที่ชุมชนได้นำทุนทางสังคมที่มีอยู่มาเป็นพื้นฐานในการปรับเปลี่ยนชุมชน ดูแลรักษา สืบทอดประเพณีต่างๆให้คงอยู่ และการนำสิ่งใหม่เข้ามาในชุมชน รวมถึงกระแสการพัฒนาที่ใช้เงินมาเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำรงชีวิต ชุมชนจึงมีการรวมตัวเพื่อเรียนรู้และปรับตัวไปสู่การพัฒนาอย่างพร้อมเพรียงกัน ต่อสู้กับปัญหาต่างๆที่เข้ามาสู่ชุมชน

มงคลชัย วงศ์ศรีไพศาล (2553) การฟื้นฟูสภาวะวิกฤติทางสังคมด้วยองค์กรชุมชนของบ้านแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการมีองค์กรชุมชนจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ เช่น มีอาชีพเสริมและมีเครือข่ายในการทำธุรกิจ และจากการจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถส่งบุตรหลานไปเรียนได้ การเปิดหมู่บ้านทำให้หมู่บ้านเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวมากขึ้น นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ในด้านสังคม มีการจัดกิจกรรมภายในชุมชนร่วมกันในวันสำคัญต่างๆ มีการพึ่งอาศัยกัน ยาเสพติดลดลง ด้านสิ่งแวดล้อม มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยกำหนดกฎระเบียบ สร้างจิตสำนึกให้ชุมชน มีกิจกรรมปลูกป่าทดแทน และมีการจัดทำแนวไฟฟ้า เป็นต้น ทำให้มีทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้น

กมลวรรณ มโนวงศ์ (2542) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคมขององค์กรชุมชนในชนบท บ้านเจดีย์เนิ้ง ตำบลบ้านแม่ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า องค์กรชุมชนในชนบทมีความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกันในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางสังคมด้านความร่วมมือ ด้านการแข่งขัน ด้านความขัดแย้ง และด้านการประนีประนอม โดยมีเงื่อนไขที่ส่งต่อรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมขององค์กรชุมชนทางด้าน ผู้นำองค์กร ความเป็นเครือญาติ และผลประโยชน์ร่วมกัน โดยการรวมกลุ่มทำกิจกรรมในงานสาธารณประโยชน์ของชุมชน เป็นการรวมกลุ่มกันโดยธรรมชาติที่ชุมชนถือว่าเป็นหน้าที่ของสมาชิกในชุมชนที่จะต้องช่วยกันทำ ถ้ามีการใช้เงินก็จะร่วมกันจะร่วมบริจาคกันเอง ซึ่งการรวมตัวนี้เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางวัฒนธรรม เช่น ความเป็นเครือญาติ ความเชื่อ การช่วยเหลือพึ่งพากัน กลุ่มที่เกิดขึ้นนี้จะมีความยั่งยืนและเป็นพื้นฐานการสร้างศักยภาพของกลุ่มให้เข้มแข็งเพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาของชุมชนต่อไป

วรรณิการ์ หุนภู (2546) ศึกษาเรื่องผลกระทบต่อชุมชนจากการรวมกลุ่มของสตรีในชนบท พื้นที่บ้านหัวฝาย ตำบลหนองช้างคืน อำเภอมือง จังหวัดลำพูน พบว่า จากการรวมกลุ่มแม่บ้านทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ใหม่จากการอบรมเรื่องโภชนาการ การใช้สารเคมีในการทำเกษตร การปลูกผักปลอดสารพิษ ผลกระทบทางเศรษฐกิจ การเข้ากลุ่มแม่บ้านทำให้มีกิจกรรมในการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น การทำลำไยอบแห้ง การเป็นสมาชิกกองทุนออมทรัพย์ ร้านค้าชุมชนและการรับจ้างทำกิจกรรมแปรรูปผลผลิตของกลุ่มซึ่งกิจกรรมดังกล่าวทำให้เกิดความสัมพันธ์ต่างๆ เกิดขึ้นในชุมชนและการรวมกลุ่มจะทำให้มีการเพิ่มรายได้เสริมให้กับครอบครัว

อาภาพันธ์ พันธุ์ (2543) ศึกษาเรื่องเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีผลต่อการคงอยู่ขององค์กรชุมชน ในพื้นที่บ้านดอนแก้ว อำเภอสาร์ภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า องค์กรชุมชนแบบเป็นทางการที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ โครงสร้างและรูปแบบการดำเนินงาน ให้เกิดกิจกรรมต่างๆ ในองค์กรชุมชนสามารถแก้ปัญหาความเดือดร้อนของสมาชิกและปัญหาของชุมชนได้ และการดำเนินงานขององค์กรชุมชนต้องยั่งยืนต่อเนื่อง ซึ่งต้องอาศัยผู้นำ แกนนำ สมาชิกขององค์กร ที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมซึ่งเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมรูปแบบต่างๆ เช่น เครือข่ายเครือญาติ เพื่อบ้าน ผู้นำและบริวาร ผู้อุปถัมภ์และผู้ได้รับ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเปรียบเสมือนกลไกในการผสมผสานเชื่อมโยงเพื่อให้เกิดภาคีร่วมมือที่หลากหลายซึ่งจำเป็นต่อการดำเนินงานขององค์กรชุมชน เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมจึงมีผลต่อการคงอยู่ขององค์กรชุมชน

วิลาสินี ภูษอภัย (2543) ศึกษาเรื่องความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำบ้านดอนแก้ว ตำบลป่าคา อำเภอน่าน จังหวัดน่าน จากการดำเนินงานของกลุ่มตลอดระยะเวลา 12 ปีที่ผ่านมาขององค์กรชุมชนบ้านดอนแก้ว ผลประโยชน์ที่เห็นได้ชัดคือ พันธุ์ปลาและปริมาณปลามีจำนวนเพิ่มขึ้น ประชาชนมีอาหารสำหรับบริโภคในครัวเรือนมากขึ้น ทำให้ลดภาระค่าใช้จ่าย ชาวบ้านที่ทำอาชีพประมงสามารถจับปลาได้ง่ายได้ปริมาณ

ปลามากขึ้น การที่ชาวบ้านเห็นผลประโยชน์ร่วมของชุมชนจากการอนุรักษ์ ทำให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมด้านต่างๆขององค์กร เช่น การปฏิบัติตามกฎระเบียบ กติกาต่างๆที่ตั้งไว้ คอยสอดส่องผู้ทะเลเมิดกฎระเบียบแทนกรรมการ การช่วยเหลือในงานประเพณีและพิธีกรรมการต้อนรับผู้มาศึกษาดูงาน ทำให้การอนุรักษ์สามารถดำเนินไปได้จนประสบผลสำเร็จและมีความต่อเนื่อง และผลจากการอนุรักษ์ทำให้มีปริมาณปลาในแม่น้ำเพิ่มขึ้นนั้นยังทำให้เกิดสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเป็นแหล่งทัศนศึกษาแก่กลุ่มองค์กรและผู้สนใจทั่วไป รวมทั้งยังก่อให้เกิดทุนทางสังคมจำนวนมากแก่ชุมชน ทำให้ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานต่างๆเช่น สภาวัฒนธรรมอำเภอท่าวังผา สภาวัฒนธรรมจังหวัด และได้รับรางวัลเป็นชุมชนที่มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมดีเด่นในปี พ.ศ.2542 และ พ.ศ.2543 ได้รับรางวัลรองอันดับ 3 ด้านองค์กรอนุรักษ์ดีเด่นระดับภาคจากกรมประมง

